

تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن، مشهدمال

سید محمد حسینی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران

رخشاد حجازی^۱

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران

سیدعلی جوزی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران

سید محمود هاشمی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۷/۱۴ و تاریخ پذیرش ۱۴۰۳/۲/۲

چکیده

بازارها از دیرباز، نقش اساسی در جریان شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی در شهرها، به عهده داشته‌اند و میزان موفقیت فضاهای شهری بویژه مجتمع‌های تجاری مدرن، با میزان استفاده از آن‌ها و حضور انسان در آن متناسب است. در واقع ارتقاء فضای شهری باید به جای افتراق و جدایی، در پی افزایش تعاملات اجتماعی باشد. اما آنچه امروزه در اغلب فضاهای شهری با آن روبرو هستیم کاهش روابط و مشارکت اجتماعی ساکنان در این فضاهاست این پژوهش از نظر هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی-تحلیلی است. در این پژوهش، ارزیابی اثرات اجتماعی، بر مبنای ماتریس فازی، پیشنهاد شده است. در ساختن ماتریس ارزیابی، فعالیت‌های اصلی طرح در فاز بهره‌برداری و نیز شاخص‌های مهم اجتماعی و فرهنگی، با استفاده از روش دلفی فازی، تعیین شده و اهمیت هر اثر به صورت اعداد فازی مثلثی برآورد می‌شود. در نهایت با استفاده از نرم‌افزار ونسیم (VENSIM) روشی عملیاتی برای ارزیابی فرهنگی و اجتماعی مال‌ها ارائه شده است. نتایج ارزیابی بر اساس الگوی پیشنهادی، نشان می‌دهد که زیرشاخص "زمینه‌سازی برای حضور خانوادگی در فضای شهری" با امتیاز 0.754، بیشترین اثرپذیری را از فعالیت‌های مجتمع تجاری و تفریحی مدرن

¹ نویسنده مسئول rokshad.h99@yahoo.com

2..... پژوهش های جامعه شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

دارند. از بین فعالیت های اثرگذار نیز "محل احداث مجتمع تجاری" با امتیاز 0.784 بیشترین اثر را بر زیرشاخص های تعاملات اجتماعی داشته است. در نتیجه بر اساس این مدل ارزیابی اثرات اجتماعی، در راستای ارتقاء تعاملات اجتماعی، می بایست در زمینه حضور خانوادگی در فضاهای تجاری مدرن و نیز مکانیابی مناسب احداث این مجتمع ها، راهبردها و سیاست های لازم را اتخاذ نمود.

واژگان کلیدی: "ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی"، "تعاملات اجتماعی"، "مجتمع های تجاری چند منظوره"، "ماتریس فازی"، "نرم افزار ونسیم".

Social interactions and its place in the assessment model of social and cultural effects (cultural attachment) of modern business and entertainment centers, Mashhadmal

Rokhshad Hejazi¹

North Tehran Branch. Islamic Azad University. Tehran. Iran

Mohammad Hoseini

North Tehran Branch. Islamic Azad University. Tehran. Iran

Ali Djozi

North Tehran Branch. Islamic Azad University. Tehran. Iran

Mahmood Hashemi

North Tehran Branch. Islamic Azad University. Tehran. Iran

Abstract

Since a long time, markets have played an essential role in the flow of social and cultural indicators in cities, and the success rate of urban spaces, especially modern commercial complexes, is proportional to the amount of use of that space and the presence of people in it. In fact, the improvement of the urban space should seek to increase social interactions instead of separation. But what we are facing today in most of the urban spaces is the reduction of relations and social participation of the residents in these spaces. In this research, the evaluation of social effects is proposed based on the fuzzy matrix. In building the evaluation matrix, the main activities of the project in the exploitation phase, as well as the important social and cultural indicators, are determined using the fuzzy Delphi method, and the importance of each effect is estimated in the form of triangular fuzzy numbers. Finally, by using VENSIM software, an operational method for cultural and social assessment of goods has been

¹ Corresponding Author rokshad.h99@yahoo.com

3.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن، مشهدمال

presented. The results of the evaluation based on the proposed model show that the sub-index of "setting the environment for family presence in the urban space" with a score of 0.754 has the highest effectiveness from the activities of the modern business and entertainment complex. Among the effective activities, "the place of construction of the commercial complex" with a score of 0.784 had the greatest effect on the sub-indices of social interactions. As a result, based on this social impact assessment model, in order to promote social interactions, it is necessary to adopt the necessary strategies and policies in the field of family presence in modern commercial spaces, as well as the appropriate location of the construction of these complexes.

Keywords: "Assessment of social and cultural effects", "Social interactions", "Multipurpose commercial complexes", "Fuzzy matrix", "Vensim software".

مقدمه

اصطلاح SIA¹ برای اولین بار در اوایل دهه 1970 به کار رفت ولی راهنماها و اصول آن در سال 1994 تدوین شد. اگر بتوان در فرایند تصمیم‌گیری کارگزاران توسعه، ارزیابی تأثیرات اجتماعی و فرهنگی را دخیل نمود، در آن صورت می‌توان بهتر تصمیم‌گیری نمود. به علاوه با پیش‌بینی کردن و مدیریت نمودن تأثیرات اجتماعی و فرهنگی ناشی از پروژه، مزایای اجتماعی، اقتصادی و محیط زیستی فراوانی نصیب مردم و اجتماع محلی خواهد شد. نباید از یاد برد که پیامدهای پیش‌بینی نشده پروژه‌های توسعه می‌تواند منافع و مزایای این پروژه‌ها را به شدت کاهش دهد. از همین جاست که ارزیابی تأثیرات اجتماعی و فرهنگی اهمیت می‌یابد (هومین‌فرو، 1392، ص. 1)

کلان شهر مشهد، شهری است که علاوه بر جنبه زیارتی، با داشتن جاذبه‌های منحصر به فرد فرهنگی، تاریخی، علمی، پزشکی، تجاری و قابلیت‌های موجود در زمینه گردشگری، سالانه گردشگران زیادی را به خود جلب می‌کند و امروزه به عنوان یکی از قطب‌های مهم و سرآمد گردشگری در ایران به شمار می‌آید، که تعداد بسیار زیادی از زائران و گردشگران را در خود جای می‌دهد؛ والاترین عنصری که در موجودیت هر جامعه دخالت اساسی دارد، فرهنگ آن جامعه است، بنابراین صیانت از فرهنگ اسلامی، یک ضرورت است. جریان‌سازی فرهنگی و مقابله

¹ Social Impact Assessment

4..... پژوهش های جامعه شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

با تهاجم فرهنگی، از مهمترین فعالیت هایی است که در فرصت های موجود در گردشگری دینی و سفرهای زیارتی و از جمله سفر زیارتی مشهد مقدس قابل اجرا و البته نتیجه بخش است (دلبری، 1396، ص. 53)

مهمترین هدف ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی، ایجاد زمینه و شرایطی است که در آن ضمن اجرای مطلوب طرح های اقتصادی، ارزش ها و میراث فرهنگی ملی و بومی نیز حفظ گردد. ارزیابی اثرات اجتماعی یا پیوست فرهنگی در واقع مجرای است که از طریق آن، پیشرفت کشور بدون آسیب به عدالت فرهنگی و بومی و بدون تغییر ارزشهای فرهنگی و دینی انجام می شود. گرچه جهت گیری پیوست فرهنگی به سمت حفظ ارزشها و میراث فرهنگی است. در همان حال، زمینه ساز اجرای موفق و صحیح طرح های عمرانی نیز خواهد بود (بنیانیان، 1387، ص 2).

بیان مسئله و ضرورت

یکی از فضاها شهری که در ایجاد تعاملات اجتماعی نقش به سزایی دارد، مال ها یا شاپینگ مال ها هستند. شاپینگ مال^۱ اصولاً به مجموعه ای از مغازه های خرده فروشی، رستوران ها، استودیوهای عکاسی، سالن های آرایشی و کسب و کارهای دیگر مراکز خرید گفته می شود. امروزه برای جذب و وفادارسازی مشتریان علاوه بر مغازه ها و فروشگاه ها، خدمات و امکانات تفریحی نیز در این مراکز در نظر گرفته شده است. امکانات تفریحی می تواند شامل شهربازی، سینما، مراکز ورزشی و مانند آن باشد. وجود رستوران ها و کافی شاپ ها و فست فودها نقش مهمی در جذابیت این مراکز داشته است. از دیگر ویژگی های یک مرکز خرید می توان به داشتن مکان های از قبیل کیوسک، فست فود و پارکینگ اشاره کرد. کیوسک ها غرفه هایی واقع در راهرو های مراکز خرید است که خدمات و محصولات کوچک در آنها به فروش می رسد. مفهوم اصلی در شاپینگ مال بر سه عنصر کلیدی: 1) خرید

¹ shopping mall

5.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن، مشهدمال

یک مرحله ای در عرصه و اعیان بزرگ، (2) پارکینگ بزرگ و (3) قیمت پایین، هرروزه استوار است.. (مارس داپیوس¹، 3:1996)

هر چند مال سازی با رویکرد چند منظوره با توجه به پیچیدگی زندگی شهری برای خانوار برخی مزایا را به دنبال دارد. از جمله این که امکان خرید اقتصادی را فراهم می کند، امکان نظارت نهادهای مسئول بر قیمت ها بیشتر فراهم می شود، خانواده امکانی برای تفریح کردن و دور هم جمع شدن را پیدا می کند و احتمالاً در خروج ارز از کشور و مسافرت هایی که به قصد خرید کالا در خارج کشور انجام می شود نیز موثر است. اما در کنار این، تجاری سازی بی رویه، بستری برای افزایش کالاهای غیر ضرور وارداتی فراهم خواهد کرد و خواه ناخواه الگوی مصرف و انگاره های فرهنگی، جوانان را به سوی خرید کالای خارجی هدایت می کند. نگاهی به معماری بسیاری از این مجتمع ها نشان می دهد معماری آنها از برخی مجتمع های مشابه در دبی یا ترکیه الگو برداری شده است. به تبع آن بیشتر فضای آنها به بوتیک هایی اختصاص یافته که میزبان برندهای لوکس خارجی هستند. (عبدی، 1394، ص. 4)

جدول 1- تعداد مال ها در شهرهای کشور

¹ Marc Dupuis

6..... پژوهش های جامعه شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

شهر	تعداد	شهر	تعداد
تهران	65	کرمانشاه	8
مشهد	127	قم	2
تبریز	12	یزد	2
کرج	17	اهواز	2
شیراز	16	انزلی	2
اصفهان	15	بم	1
کیش	6	اراک	1
کرمان	3	یاسوج	1

منبع : رزنامه جام جم، 1396

بررسی آمارهای موجود حاکی از آن است که بیش از 260 مال در کل کشور یا در دست ساخت بوده یا به تازگی مراحل ساخت آن به پایان رسیده است. توزیع فراوانی ساخت مال ها در کشور (جدول 1) نشان می دهد برخلاف تصورات، به جای تهران، این مشهد است که در صدر شهرهای مال خیز و مال ساز کشور قرار گرفته است، طوری که آمار ساخت و ساز این گونه بازارهای چند منظوره در شهری که پایتخت معنوی کشور است و قاعدتا باید چهره‌ای زیارتی به جای سیاحتی داشته باشد، عجیب به نظر می رسد (عبدی، 1394، ص. 4).

شایان ذکر است که عدم توجه به ابعاد فرهنگی و اجتماعی در فعالیت های اقتصادی، در کشور ما در تعارض آشکار با اهداف متعالی نظام جمهوری اسلامی ایران نیز قرار می گیرد. چرا که اساسا هدف اصلی انقلاب اسلامی گسترش و حاکمیت ارزش و فرهنگ اسلامی است. لذا رصد آثار و پیامدهای فرهنگی طرح ها، لوایح، تصمیمات و مصوبات، پروژه ها و اقدامات در دستگاه ها و قوای سه گانه و بخش خصوصی و توجه به اثرگذاری مستقیم و یا غیر مستقیم موارد ذکر شده در جامعه، مسئله ای ضروری و اجتناب ناپذیر است (درخشان، 1394، ص. 23).

هر چند در زمینه شاخص های اجتماعی و فرهنگی مانند تعاملات اجتماعی در دنیا پژوهش های زیادی انجام شده است اما موضوع ارزیابی اثرات اجتماعی مال ها یا مجتمع های تجاری مدرن چندمنظوره کمتر مورد توجه قرار گرفته است که در ادامه به برخی از پژوهش ها اشاره می گردد:

7.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی(پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن ، مشهدمال

عامل هلالی(1396) در مقاله ای تحت عنوان " الزامات فرهنگی و اجتماعی پروژه های تجاری و مگامال ها" که توسط دبیرخانه پیوست فرهنگی و اجتماعی شهرداری مشهد به چاپ رسیده است بررسی پیامدهای مگامال ها و مجتمع های تجاری و راهبردهای مقابله با این پیامدها در ادبیات نظری بعنوان هدف نهایی در نظر گرفته است.

قادری (1392) در مقاله ای تحت عنوان " شاخصها و متغیرهای پیوست فرهنگی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت " که در شماره چهارم دوفصلنامه الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی منتشر گردید ضمن بررسی تعاریف و اهداف پیوست فرهنگی، شاخصهای اصلی برای این ارزیابی از نظریه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت استخراج گردید.

درخشان و طغیانی(1394) در مطالعه خود با عنوان " روش شناسی تهیه ارزیابی فرهنگی - اجتماعی برای طرح های اقتصادی " با طراحی و پیشنهاد شاخص های فرهنگی - اجتماعی بومی، زمینه ای را برای محاسبه و وزن دهی و برآورد سازی اثرات فرهنگی و اجتماعی طرح ها ارائه می دهد. نتایج بدست آمده حاکی از آن است که برخی از پروژه های اقتصادی که در ارزیابی توجیه اقتصادی ندارند در مجموع با اثرات فرهنگی و اجتماعی، توجیه اجرایی نخواهند داشت.

لورا واکر و آنژلا کورل(2021) در مقاله ای با عنوان " ارزیابی تأثیر اجتماعی و توزیعی در سیاست حمل و نقل بیان می کنند که سیاست ها و مداخلات حمل و نقل تأثیرات گسترده ای برای جامعه دارد ، که بسیاری از آنها از طریق چارچوب های ارزیابی حمل و نقل موجود ضعیف حساب می شوند

جانستون (2018) در مقاله ای تحت عنوان " نقش زمان و تأثیر اجتماعی در ارزیابی تأثیر، یک مدل مبتنی بر تعامل " بیشتر نقش مشارکت در درک جامعه از تأثیرات اجتماعی را بررسی نموده است. این مطالعه نقش مشارکت در درک جامعه از تأثیرات اجتماعی را با مستند سازی و تجزیه و تحلیل اقدامات و واکنش های سازمانی و اجتماعی در مورد معدن آذنی کارمایکل بررسی می کند.

¹ Johnston

8.....پژوهش های جامعه شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

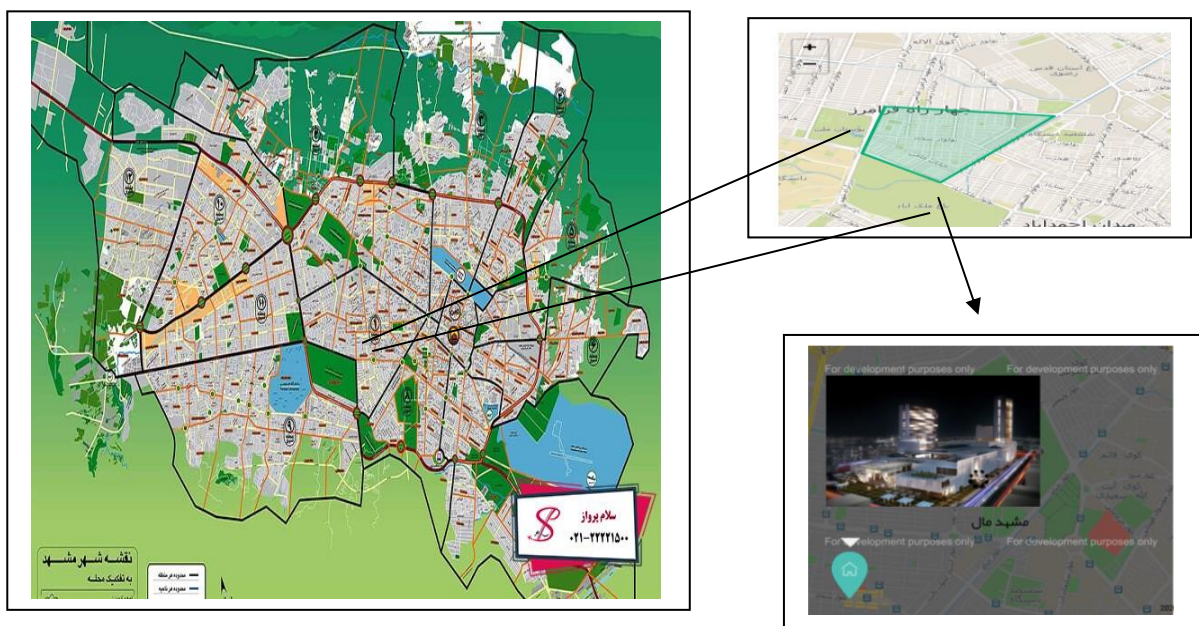
تعاملات اجتماعی به معنای ایجاد رابطه بین دو نفر یا بیشتر است که منجر به واکنشی میان آن ها شود و این نوع واکنش برای هر دو طرف شناخته شده است. بنابراین روابط بدون معنا در این تعریف نمی گنجد. به عبارت دیگر، تعاملات اجتماعی و برقراری ارتباط می تواند یک موضوع فیزیکی، یک نگاه، یک مکالمه و ارتباط بین افراد باشد که خود مستلزم تعریف رویدادها و فعالیت های متناسب و در نتیجه نقش پذیری مردم در فضا و عضویت آن ها در گروه ها و شبکه های اجتماعی است. (غیبی و همکاران، 1393، ص. 6)

پرداختن به موضوعات فرهنگی و اجتماعی با رویکرد سیستمی و نظام مند کمتر مورد توجه پژوهشگران و متولیان فرهنگی جامعه بوده است. نمود این کم توجهی را می توان در عدم وجود آمار و اطلاعات منسجم و یکپارچه در حوزه های فرهنگی مشاهده کرد؛ چنانکه این آمارها در حوزه های دیگر مثلاً اقتصادی به صورت دقیق وجود داشته و مرتباً از سوی نهادهای رسمی (مرکز آمار و بانک مرکزی) بروز رسانی می شود. دسترسی به آنها نیز به سهولت برای محققان و پژوهشگران امکانپذیر می باشد. عدم وجود اینگونه اطلاعات، کار را برای محققان و به تبع آن مدیران جامعه در پرداختن سیستمی به مقولات اجتماعی و فرهنگی دشوار کرده است (جهرمی، 1396، ص. 73).

هدف از انجام این پژوهش این است که با توجه به وضعیت فرهنگی و اجتماعی مشهد مقدس بعنوان مهم ترین شهر زیارتی کشور، جایگاه تعاملات اجتماعی را از طریق ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی مراکز تجاری و رفاهی بزرگ (مال ها)، مورد بررسی قرار دهد.

9.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن ، مشهدمال

مواد و روش پژوهش

شکل 1: موقعیت مجتمع تجاری رفاهی مشهدمال

مأخذ: وب سایت دانشنامه مشهدالرضا

عملیات احداث پروژه مشارکتی مشهدمال در زمینی به مساحت عرصه ۷۸۰۰۰ متر مربع با زیربنای حدود ۵۷۰۰۰ متر مربع نیش چهارراه سجاد(خیام) با کاربری تجاری (مال) و برج دفاتر تجاری و هتل و پارکینگ بسیار فراوان و بیش از ضابطه مجاز شهرداری با تاسیس شرکت ستاره تابناک هشتم توس

10..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

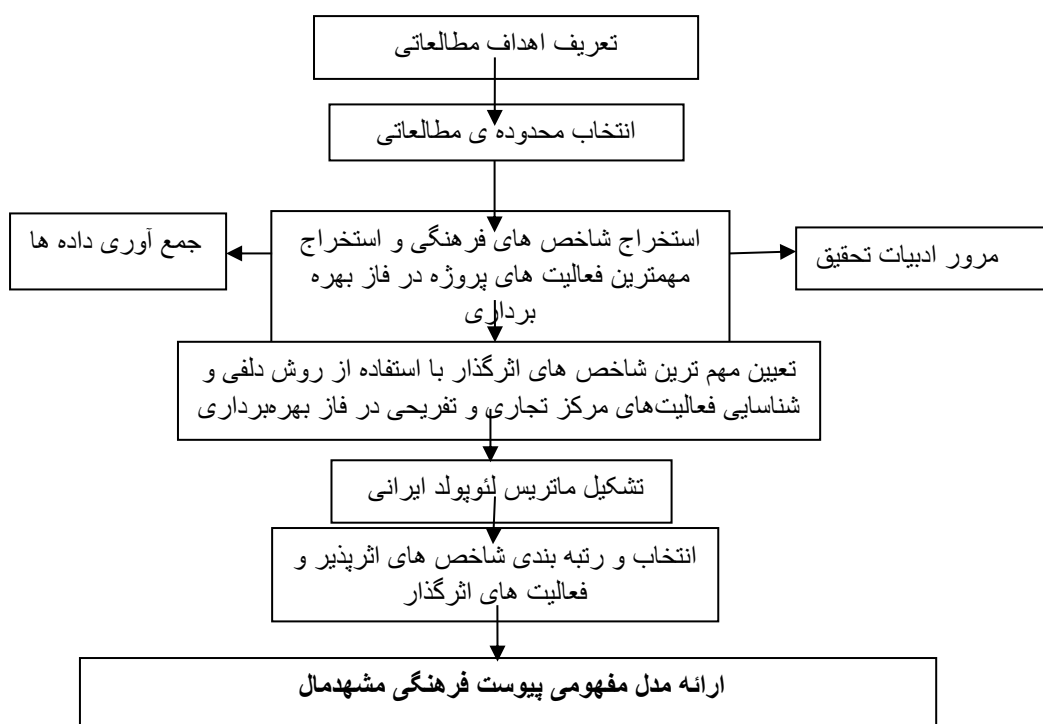
در سال ۱۳۹۰ آغاز شده است. مدت زمان اجرای این پروژه پنج سال و نیم پیش‌بینی شده و شامل فضای تجاری، هتل و برج اقامتی و اداری، فضای تأسیساتی و پارکینگ است که علاوه بر فضای تجاری، ۲۳ طبقه هتل و ۱۷ طبقه فضای اداری نیز در حاشیه بلوار خیام احداث خواهد شد. محله سجاد از آن محله‌های قدیمی و مرفه شهر مشهد است که از قدیم به علت جایگاه جغرافیایی خویش در شهر مورد توجه مردم بوده است؛ بلوار سجاد مشهد معمولاً دارای ترافیک نسبتاً بالایی هست و بسیاری از برندهای معروف ورزشی و پوشاک در بازارها و پاساژهای بلوار سجاد مشهد شعبه دارند. (کاظمی، ۱۳۹۴، ص. ۱)

پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش توصیفی و پیمایشی است. به منظور دستیابی به اهداف پیش روی مقاله، در گام اول با بررسی‌های جامع کتابخانه‌ای و ارزیابی نتایج مطالعات گذشته مرتبط، تعدادی از شاخص‌های مؤثر برای فرآیند ارزیابی اثرات فرهنگی، شناسایی و استخراج گردید. در گام بعدی با بهره‌گیری از روش دلفی فازی در میان کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه پیوست فرهنگی، از بین این عوامل، مهمترین شاخص‌های اثر گذار در فرآیند پیوست‌نگاری فرهنگی شناسایی شدند. در گام نهایی با بهره‌گیری از این شاخص‌ها و تشکیل ماتریس ارزیابی اثرات فرهنگی در فاز بهره‌برداری، میزان اثرگذاری هر کدام از فعالیت‌های مجتمع تجاری مشهدمال بر زیرشاخص‌های استخراجی از فرآیند دلفی فازی، مشخص گردید. در شکل ۲ شمای کلی فرآیند تحقیق به تصویر کشیده شده است.

برای دست‌یابی به اهداف تحقیق و رسیدن به الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی، از ابزارهای تحقیق که شامل مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی هست و به کارگیری روش‌ها و تکنیک‌های آماری و نرم‌افزاری متناسب، بهره‌گرفته شده است. در آغاز ارزیابی اثرات فرهنگی یا پیوست‌نگاری فرهنگی، ابتدا باید لیستی از شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی و نیز فعالیت‌های تأثیرگذار مجتمع‌های تجاری و رفاهی در فاز بهره‌برداری تهیه شود. سپس ماتریس لئوپولد ایرانی شامل فعالیت‌ها و زیرشاخص‌ها است تشکیل می‌گردد و در اختیار کارشناسان و خبرگان قرار می‌گیرد تا تکمیل

11.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن ، مشهدمال

نمایند. از روش دلفی فازی به عنوان یک روش علمی به منظور غربالگری و تعیین با اهمیت ترین تأثیرات اجتماعی و فرهنگی مرکز تجاری و تفریحی مشهدمال، استفاده شده است.

شکل 2- شمای کلی از روند تحقیق

مأخذ: نگارنده

جامعه آماری

در این پژوهش خبرگی پاسخ دهندگان ملاک انتخاب بوده است که 15 نفر انتخاب شده اند. 80 درصد از پاسخ دهندگان مرد و 20 درصد زن بوده اند. بیشترین فراوانی پاسخ دهندگان مربوط به

12.....پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

گروه سنی 30 تا 40 سال بوده است و کمترین فراوانی مربوط به سن 40 تا 50 سال بوده که تنها 30 درصد از پاسخ‌دهندگان را تشکیل داده‌اند. بیشترین پاسخ‌دهندگان دارای سابقه کاری بین 10 تا 15 سال بوده‌اند و کمترین فراوانی مربوط به سابقه کار بیشتر از 15 سال با 20٪ بوده و بیشترین پاسخ‌دهندگان دارای تحصیلات دکتری 70٪ و کمترین فراوانی مربوط به تحصیلات کارشناسی ارشد 30٪ بوده است.

اعداد فازی

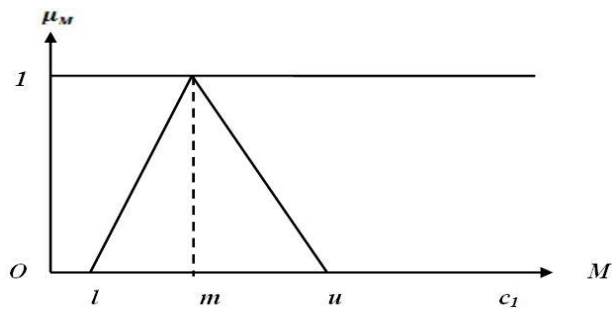
اعداد فازی نوعی خاص از مجموعه‌های فازی هستند؛ بنابراین با درک مفهوم مجموعه فازی می‌توان اعداد فازی را به‌سادگی ساخت. در منطق کلاسیک هر عدد یک مقدار قطعی و مشخص است اما در منطق فازی هر عدد مقداری تقریبی است. انواع مختلفی از اعداد فازی مثل اعداد فازی مثلثی، ذوزنقه‌ای و نمایی وجود دارند که در پژوهش حاضر از اعداد مثلثی فازی استفاده می‌شود. عدد فازی مثلثی، یک عدد فازی است که با سه عدد حقیقی به صورت $F=(l,m,u)$ نمایش داده می‌شود. کران بالا که با u نشان داده می‌شود بیشینه مقادیری است که عدد فازی F می‌تواند اختیار کند. کران پایین که با l نشان داده می‌شود کمینه مقادیری است که عدد فازی F می‌تواند اختیار کند. مقدار m محتمل‌ترین مقدار یک عدد فازی است. درجه عضویت فازی یا تابع عضویت یک عدد فازی مثلثی به صورت زیر است: (کوره‌پزان‌دزفولی، 1384، ص. 12)

$$\mu\left(\frac{x}{M}\right) =$$

$$\begin{cases} 0 & x < l \\ \frac{x-l}{m-l} & l \leq x \leq m \\ \frac{u-x}{u-m} & m \leq x \leq u \\ 0 & x > u \end{cases}$$

13.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن ، مشهدمال

در فضای هندسی به صورت زیر نمایش داده می شود $F=(l,m,u)$ عدد فازی مثلثی

شکل 2- نمایش عدد فازی مثلثی

رویکرد دلفی فازی

روش دلفی برای نخستین بار توسط دالکی و هلمر در سال 1963 ارائه شد. این تکنیک یک فرآیند قوی مبتنی بر ساختار ارتباطی گروهی است که در مواردی که دانشی ناکامل و نامطمئن در دسترس باشد، باهدف دستیابی به اجماع گروهی در بین خبرگان استفاده می شود (Keeney, 2001, p. 196). مزیت روش دلفی فازی در توجه به هر یک از نظرات و یکپارچه نمودن آنها برای دستیابی توافق گروهی است (Kuo, 2008, p. 2). به منظور فازی سازی نظرات خبرگان از اعداد فازی استفاده می شود. اعداد فازی، مجموعه های فازی هستند که در مواجهه با عدم قطعیت در مورد یک پدیده به همراه داده های عددی تعریف می شود. بنابراین در این پژوهش از روش دلفی فازی به منظور تعیین و دستیابی به اهمیت شاخص ها استفاده شده است. این روش ترکیبی از روش دلفی و نظریه مجموعه های فازی است که توسط ایشیکاوا و همکاران ارائه شد. (Bouzon, 2016, p. 7)

گام‌های روش دلفی فازی

شناسایی زیرشاخص‌های پژوهش با استفاده از مرور جامع مبانی نظری پژوهش بدین :اول گام صورت که ابتدا شاخص‌های مهم فرهنگی و اجتماعی با بررسی مطالعات و مبانی نظری، تعداد 30 زیرشاخص فرهنگی و اجتماعی در قالب 6 بُعد هویت، عدالت، امنیت و آرامش، طبیعت و زیبایی، تعاملات اجتماعی و رضایت مندی بدست آمد. در این مقاله تأکید بر تعاملات اجتماعی و زیرشاخص‌های آن می‌باشد. شاخص تعاملات اجتماعی با 4 زیرشاخص مورد بررسی قرار گرفت. گام دوم: گردآوری نظرات خبرگان: در این مرحله، شاخص‌ها و زیرشاخص‌های اجتماعی و فرهنگی در اختیار 15 نفر از خبرگان و کارشناسان قرار گرفت و از خبرگان درخواست شد تا با استفاده از متغیرهای کلامی کاملاً بی اهمیت، خیلی بی اهمیت، بی اهمیت، اهمیت متوسط، بااهمیت، خیلی با اهمیت و کاملاً با اهمیت، مطابق جدول 2، مهم‌ترین زیرشاخص‌ها را با وارد نمودن کدهای 1 تا 7 مشخص نمایند.

جدول شماره 2- اعداد فازی مثلثی متناظر با متغیرهای کلامی

L	M	U	متغیرهای کلامی	کد
0	0	0.1	کاملاً بی اهمیت	1
0	0.1	0.3	خیلی کم اهمیت	2
0.1	0.3	0.5	کم اهمیت	3
0.3	0.5	0.75	متوسط	4
0.5	0.75	0.9	با اهمیت	5
0.75	0.9	1	خیلی با اهمیت	6
0.9	1	1	کاملاً با اهمیت	7

گام سوم: تبدیل متغیرهای کلامی به اعداد فازی مثلثی: در این مرحله متغیرهای کلامی با توجه به جدول 2 به صورت اعداد فازی مثلثی تعریف شدند .

گام چهارم: تبدیل متغیرهای کلامی به اعداد فازی مثلثی: سپس در این مرحله، به جای هر متغیر کلامی که طبق نظر خبرگان بدست آمد، اعداد فازی قرار داده شد و عملیات میانگین‌گیری و فازی‌زدایی انجام گردید.

15.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن، مشهدمال

تأیید یا رد شاخص‌های مؤثر در ارزیابی اثرات

در این مطالعه از روش دلفی فازی برای یافتن نظرات خبرگان نسبت به یک معیار یا شاخص استفاده شده است. فرض بر این است که ارزش معیار j از نگاه خبره شماره i از میان n خبره $\tilde{t}_{ij} = (a_{ij}, b_{ij}, c_{ij})$ است که مقدار j برابر با $j = 1, 2, \dots, m$ و میزان i برابر با $i = 1, 2, \dots, n$ است. بدین ترتیب ارزش فازی معیار j از رابطه زیر محاسبه می‌شود که برابر $\tilde{t}_{ij} = (a_j, b_j, c_j)$ است.

$$a_j = \min\{a_{ij}\}$$

$$b_j = \sum \frac{b_{ij}}{n}$$

$$c_j = \max\{c_{ij}\}$$

برای دی‌فازی سازی نیز از رابطه زیر استفاده شده است.

$$S_j = \frac{(a_j + b_j + c_j)}{3} \quad j = 1, 2, \dots, m$$

در نهایت برای استخراج شاخص‌های مورد نظر، حدی را برای قبول یا عدم قبول آن شاخص، در نظر گرفته شده است. در این مطالعه با توجه به قانون 30-70، مرز قابل قبول بودن معیار در حدود هفت $\frac{7}{10}$ است. اگر مقدار دی‌فازی شده عدد فازی مثلثی با توجه به نظر خبرگان نزدیک به 0.7 یا بالاتر از آن باشد، به عنوان شاخص قابل قبول، پذیرش شده و در غیر این صورت مورد قبول واقع نمی‌شود (صمدی‌میار کلائی، 1396، ص. 66)

ماتریس لئوپولد اصلاح شده یا ایرانی

ماتریس لئوپولد اولین بار توسط لئوپولد در سال 1971 جهت تجزیه و تحلیل اثرات محیط زیستی ارائه شد. سپس ماتریس لئوپولد توسط دکتر مخدوم با توجه به شرایط بومی ایران، بازسازی و اصلاح

17.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن، مشهدمال

تدوین مدل مفهومی با رویکرد سیستمی و نرم افزار ونسیم¹

پیشنیاز استفاده از رویکردهای سیستمی، آشنایی با روش های کمی مدیریت و بکارگیری آنها می باشد. استفاده از روش های کمی نیز نیازمند بکارگیری داده ها و اطلاعات کمی در این حوزه می باشد. از آنجا که مباحث فرهنگی و اجتماعی کمتر مورد توجه مدیران و کارگزاران کشور بوده، آمار و اطلاعات موثقی در این خصوص تولید نشده است. حال آنکه این آمار در حوزه های دیگر مانند اقتصاد به دقت تولید شده و مورد استفاده می گیرند. (جهرمی، 1396، ص. 33)

بعد از شناسایی و تدوین فعالیت های مراکز تجاری و تفریحی و نیز شناسایی و تدوین زیرشاخص های فرهنگی، در این بخش به دنبال شناسایی نحوه اثرگذاری فعالیت ها بر زیرشاخص در سیستم مورد مطالعه هستیم. مدلی که در این بخش ارائه میشود بر مبنای اصول پویایی شناسی سیستم تهیه گردیده است.

مقاله ای نیز در این خصوص تحت عنوان *System dynamic simulation: A new method in social impact assessment (SIA)* و همکاران در سال 2017 تهیه شده است که تلاش دارد به منظور پیش بینی اثرات اجتماعی پروژه های توسعه، ابزارهای شبیه سازی تأثیرات اجتماعی را معرفی نماید زیرا از آنجا که پاسخ بسیاری از سؤالات اجتماعی با روش ها و تکنیک های معمول دشوار است از این رو پژوهشگران سعی کرده اند ابزارهای شبیه سازی کامپیوتری را به منظور اثربخشی SIAS توسعه دهند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که در مقایسه با روش های سنتی ارزیابی اثرات اجتماعی سدها، شبیه سازی سیستمی دینامیک می تواند داده های کمی و کیفی را از منابع مختلف ادغام نماید و ارزیابی اثربخش و پویا از تأثیرات اجتماعی فراهم کند. هدف از این مقاله معرفی سیستم شبیه سازی دینامیکی سیستم (SD) به عنوان یک روش پیشنهادی جدید در توسعه فیزیکی بزرگ است. (کریمی، 2017، ص. 26)

یافته های پژوهش

¹ Vensim

18..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

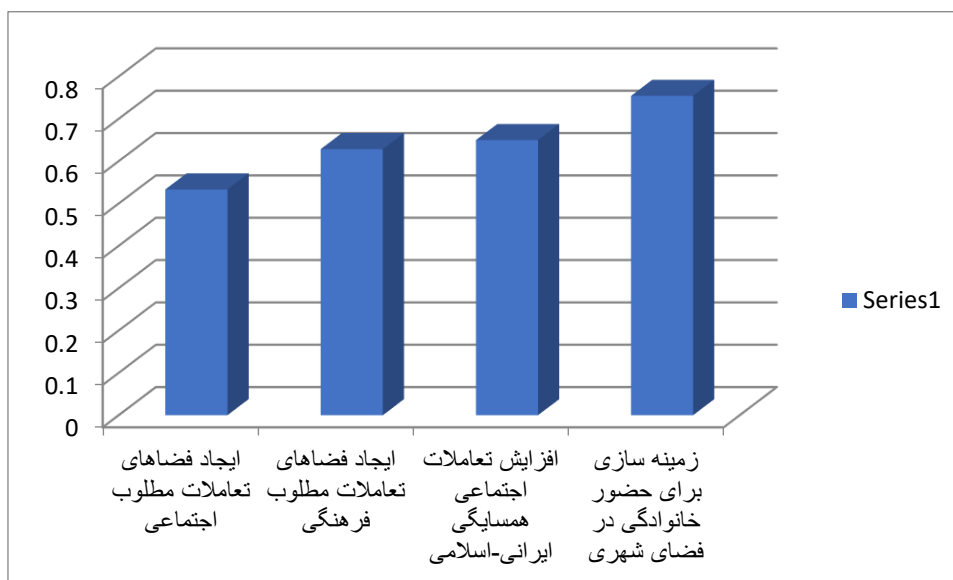
سپس ماتریس لئویولد ایرانی که شامل فعالیت‌های مهم مشهدمال در قسمت ستون‌ها و زیرشاخص‌های تعاملات اجتماعی در قسمت سطرها می‌باشد، تشکیل گردید که نتایج آن در جدول شماره 3 آمده است.

جدول 3- ماتریس دیفازی شده نظرات خبرگان

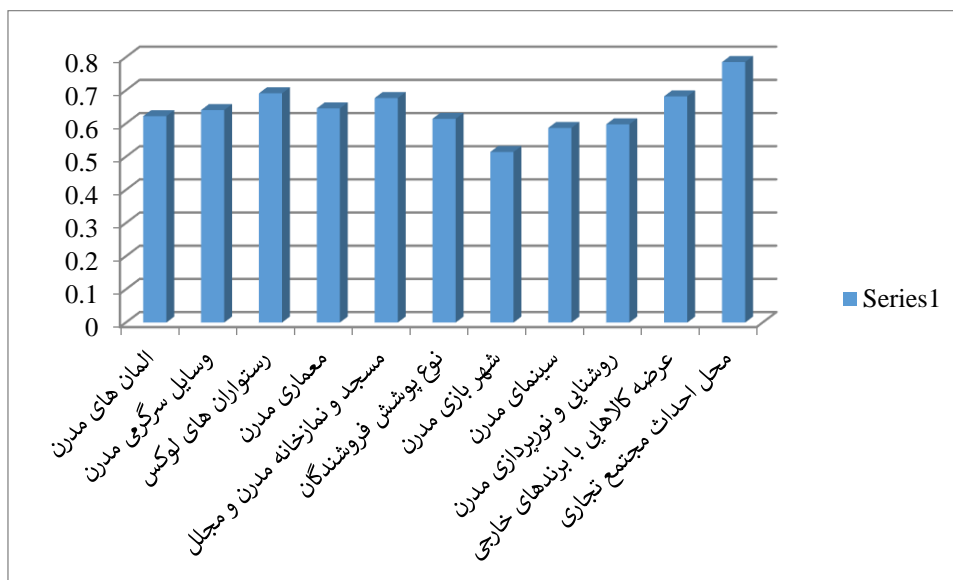
شاخص‌ها	فعالیت‌ها	الغان‌های مدرن	وسایل سرگرمی مدرن	رستوران‌های لوکس	معماری مدرن	مسجد و نمازخانه مدرن و مجلل	نوع پوشش قروشنندگان	تشریح‌یاری مدرن	سینمای مدرن	روشنایی و نورپردازی مدرن	عرضه کالاهایی با برندهای خارجی	محل احداث مجتمع تجاری	میانگین قطعی
		ارتباطات اجتماعی	ایجاد فضاهای تعاملات مطلوب اجتماعی	0.4244	0.45	0.639	0.558	0.642	0.558	0.47	0.422	0.584	0.48
ایجاد فضاهای تعاملات مطلوب فرهنگی	0.6356		0.563	0.613	0.664	0.668	0.642	0.461	0.542	0.627	0.67	0.827	0.628
افزایش تعاملات اجتماعی همسایگی ایرانی-اسلامی	0.6		0.627	0.673	0.658	0.691	0.587	0.446	0.702	0.52	0.8	0.844	0.65
زمینه‌سازی برای حضور خانوادگی در فضای شهری	0.8289		0.922	0.839	0.702	0.706	0.67	0.68	0.68	0.659	0.778	0.833	0.754
	میانگین قطعی	0.6222	0.641	0.691	0.646	0.677	0.614	0.514	0.587	0.598	0.682	0.785	

در جدول شماره 3، میانگین قطعی ستون‌ها نشان‌دهنده‌ی میزان اثرگذاری هر یک از فعالیت‌های مشهدمال بر زیرشاخص‌های تعاملات اجتماعی می‌باشد و میانگین قطعی سطرها، نشان‌دهنده‌ی میزان اثرپذیری زیرشاخص‌های تعاملات اجتماعی از فعالیت‌های مجتمع تجاری و تفریحی می‌باشد.

19.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن ، مشهدمال

شکل 3- میزان اثرپذیری زیرشاخص های تعاملات اجتماعی از فعالیت های مجتمع تجاری-تفریحی

شکل 4: میزان اثرگذاری فعالیت ها بر زیرشاخص های تعاملات اجتماعی

20..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

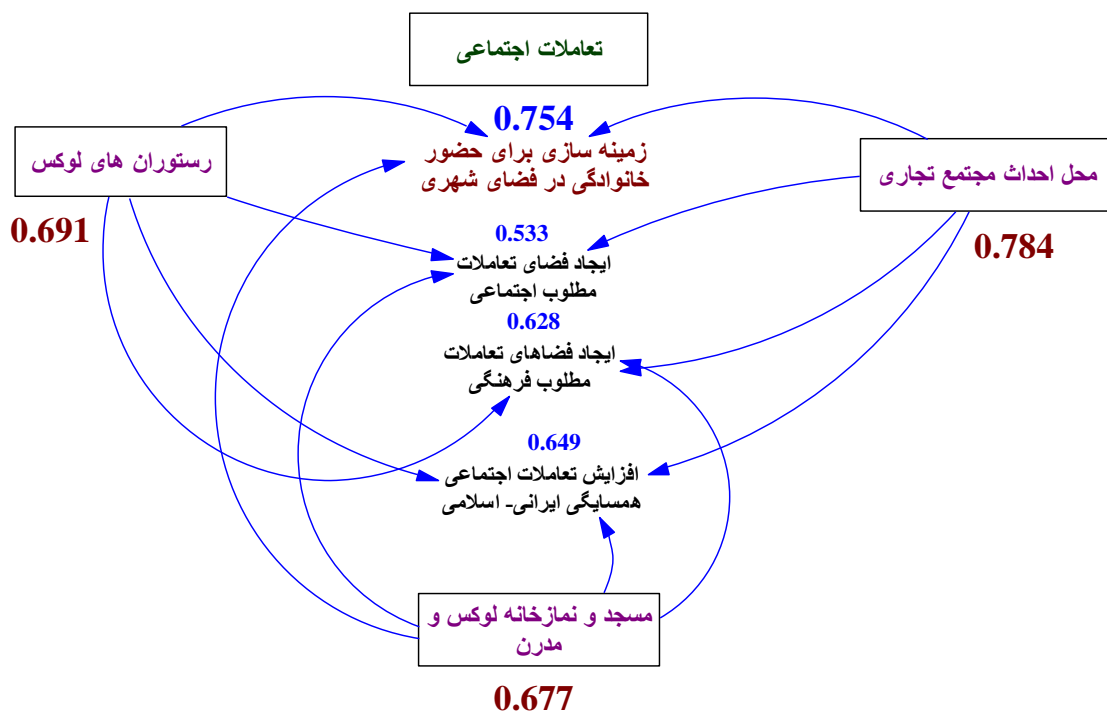
با توجه به جدول 3، "زمینه‌سازی برای حضور خانوادگی در فضای شهری" با امتیاز 0.754، بیشترین اثرپذیری را از فعالیت‌های مجتمع تجاری دارد. از بین فعالیت‌های اثرگذار بر زیرشاخص‌ها، "محل احداث مجتمع تجاری" با امتیاز 0.784 بیشترین اثر را بر زیرشاخص‌های تعاملات اجتماعی داشته است.

شکل 4- الگوی پیوست فرهنگی مراکز تجاری و تفریحی با تأکید بر شاخص تعاملات اجتماعی

21.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن ، مشهدمال

شکل 5- مدل گرافیکی پیوست فرهنگی با تأکید بر نقش تعاملات اجتماعی

بحث

مراکز تجاری و تفریحی بزرگ یا مال ها و چگونگی بهره برداری از آن ها، تاکنون مورد توجه جدی قرار نگرفته است و محققان جامعه شناسی به ویژه در ایران توجه چندانی به این امر نداشتند. در دهه های اخیر، در مراکز خرید چرخشی فرهنگی اتفاق افتاده است؛ به این معنا که این مراکز فقط کارکرد اقتصادی و رفع مایحتاج روزمره ندارند، بلکه کارکردی فرهنگی نیز یافته اند. مطالعه مقالات و پایان نامه های انجام شده در زمینه ارزیابی اثرات فرهنگی (پیوست نگاری فرهنگی) در

22..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

داخل کشور نشان می‌دهد که هنوز مدل جامع و نظام‌مندی برای پروژه‌های مال‌سازی، تدوین نشده است و تحقیقات موجود در مورد تأثیرات فرهنگی چنین پروژه‌هایی محدود است. از این رو این مقاله بر ارائه الگوی ارزیابی اثرات فرهنگی مال‌ها تأکید و با استفاده از روش دلفی فازی و نیز استفاده از روش ماتریس لئوپولد ایرانی، الگویی مناسب را برای پیوست فرهنگی مشهدمال تدوین می‌نماید. به‌طور کلی این تحقیق از نوع کاربردی و روش بررسی آن توصیفی - تحلیلی است و فرآیند کلی اجرای تحقیق به شرح ذیل است:

در ابتدا با توجه به اهداف تحقیق، از طریق جستجو در مقالات و منابع معتبر علمی و هم‌چنین بحث و تبادل‌نظر با خبرگان، شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی مراکز تجاری و رفاهی یا مگامال‌ها، شناسایی گردید. هم‌چنین از طریق جستجو در سایت‌های مشاوره ساختمان و هم‌چنین مطالعات میدانی برخی از مراکز تجاری بزرگ در مشهد مقدس، فعالیت‌های این مراکز در فاز بهره‌برداری نیز شناسایی گردید پس از آن، به‌منظور تکمیل اطلاعات از ماتریس لئوپولد ایرانی استفاده‌شده که بر اساس طیف لیکرت هفت‌گزینه‌ای با مقیاس فاصله‌ای 1 تا 7 تهیه‌شده است. سپس از تکنیک دلفی فازی به‌منظور تأیید و غربالگری زیرشاخص‌های تعاملات اجتماعی، استفاده‌شده است. پس از نهایی شدن اثرات، میزان اثرپذیری زیرشاخص‌ها و نیز میزان اثرگذاری فعالیت‌های مجتمع تجاری، مشخص گردید. در ادامه با استفاده از نرم‌افزار سیستمی ونسیم (Vensim)، مدل مفهومی برای ارزیابی اثرات فرهنگی مشهدمال، تدوین گردید.

طراحی شهری دانشی است که به ارتقاء کیفیت‌های شهری بر اساس ادراک و رفتار شهروندان می‌پردازد. این در حالی است که طراحان «حضور پذیری» شهری، در پی طراحی فضاهایی هستند که پذیرای حضور تمامی اقشار جامعه باشد و از این رو به ارتقاء کیفیت می‌پردازند. از دهه شصت میلادی مناسب‌سازی معماری و شهر برای زنان، معلولین و ناتوانان جسمی آغاز گردید و تا به امروز ادامه دارد. در دهه هفتاد و هشتاد میلادی مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان نیز مطرح‌شده و به راهکارهای خوبی نیز رسیده است.

حضور خانواده‌ها در شهر به عنوان مهم‌ترین گروه اجتماعی می‌تواند ضامن حضور زنان، کودکان، سالمندان، معلولین و سایر گروه‌های اجتماعی شامل رده‌های سنی متفاوت از اقشار اجتماعی مختلف باشد. در نتیجه مناسب‌سازی فضای شهری برای این واحد اجتماعی علاوه بر

23.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست

فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن، مشهدمال

امکان تفرج و بهره‌مندی از شهر برای خانواده‌ها، ارتقاء بسیاری از المانهای شهری برای این گروه و سایر گروه‌های اجتماعی را در پی خواهد داشت؛ اما کم‌رنج شدن حضور آنها در فضاهای شهری می‌تواند مشکلاتی را به وجود آورد که با افزودن و یا کاستن از کالبد و عملکرد نتوان به حل آنها پرداخت. جامعه ما به عنوان یک جامعه خانواده محور می‌تواند با تکیه بر این پتانسیل، فضاها را دلچسبتر و حضورپذیرتر نماید.

مجتمع‌های تجاری بزرگ و چند منظوره، چندسالی است که به صورت قارچ گونه در کشور در حال رشد است و اثرات اجتماعی و فرهنگی، بویژه اثرات فرهنگی مخربی در جامعه به بار آورده است که لزوم تهیه پیوست فرهنگی این مراکز تجاری، به شدت در کشور احساس می‌شود. این پژوهش برای اولین بار، در سدد این است که الگویی ارائه دهد تا بتوان به صورت جامع، مراکز تجاری بزرگ همچون مشهدمال را مورد ارزیابی فرهنگی قرار داد.

بر اساس مطالب فوق، می‌توان مدل مفهومی (شکل 4) را بعنوان الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی برای مراکز تجاری و تفریحی بزرگ (مال‌ها) با تأکید بر زیر شاخص تعاملات اجتماعی در نظر گرفت.

همانگونه که در شکل 5 مشاهده می‌گردد مهمترین زیرشاخص تعاملات اجتماعی که از فعالیت های مرکز تجاری و تفریحی مشهدمال بیشترین اثرپذیری را دارد عبارت است از "زمینه سازی برای حضور خانوادگی در فضای شهری"، هم چنین مهم ترین فعالیت های مشهدمال در فاز بهره‌برداری که بر زیرشاخص های تعاملات اجتماعی اثر می‌گذارد عبارت است از محل احداث مجتمع تجاری و تفریحی. در مدل مفهومی ارائه شده، ارتباط بین زیرشاخص های اثرپذیر و فعالیت های اثرگذار مشخص شده است.

نتیجه گیری

بر اساس این مدل ارزیابی اثرات اجتماعی، در راستای ارتقاء تعاملات اجتماعی، می‌بایست در زمینه حضور خانوادگی در فضاهای تجاری مدرن و نیز مکانیابی مناسب احداث این مجتمع‌ها، راهبردها و سیاست های لازم را اتخاذ نمود. نتایج نشان می‌دهد که از بین زیرشاخص های تعاملات

24..... پژوهش های جامعه شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

اجتماعی، زمینه سازی برای حضور خانوادگی در فضاهای شهری از اثرپذیری بیشتری نسبت به سایر زیر شاخص ها دارد. عبارت دیگر فعالیت های مراکز تجاری بزرگ مانند مشهدمال، بیشترین اثر را بر زیر شاخص حضور خانوادگی در فضاهای شهری دارد. لذا می بایست از بین زیرشاخص های تعاملات اجتماعی، به این زیر شاخص مهم در مراحل بهره برداری از مگامال ها توجه بیشتری داشته باشیم.

هم چنین طبق الگوی ارائه شده، مشخص گردید که محل احداث مجتمع تجاری از جمله فعالیت هایی است که بیشترین اثرگذاری را بر زیرشاخص های تعاملات اجتماعی دارد. " زمینه سازی برای حضور خانوادگی در فضای شهری"، از مهم ترین زیرشاخص های تعاملات اجتماعی است که بیشترین اثرپذیری را از فعالیت های مجتمع تجاری و تفریحی دارد. نتایج این تحقیق نشان می دهد که مشهدمال در خصوص ارتقاء تعاملات اجتماعی جایگاه مناسبی نداشته به طوری که حتی محل احداث آن در مکانی است که فقط افراد برخوردار و مرفه می توانند از آن استفاده کنند و ارتباطات اجتماعی فقط بین قشر خاصی از افراد برخوردار وجود دارد. این امر باعث می شود که افراد مختلف از اقشار ضعیف و کم برخوردار به دلیل فضای حاکم بر آن، نتوانند چه به صورت خانوادگی و چه به صورت فردی در این مجتمع حضور پیدا کنند و عبارت دیگر نوعی سرخوردگی و ناامیدی در بین این افراد به چشم می خورد و در نهایت تعاملات اجتماعی به شدت کاهش می یابد. لذا مکانیابی پروژه ی مشهدمال نامناسب بوده و با ارتقاء تعاملات اجتماعی منافات دارد.

منابع

- ابهری، مجید. (۱۳۹۶). اثرات منفی و رفتاری مال ها. خبرگزاری ایسنا.
- اکبری، حسین (۱۳۹۶). بحران آسیب های اجتماعی در مشهد. بهمن ۱۳۹۶ روزنامه دنیای اقتصاد. ۳۳۴۳۹۱۴
- بغزیان، آلبرت. (۱۳۹۴). اردیبهشت (۲۸). مال سازی، چالش اقتصاد مقاومتی. پایگاه خبری ایران اکونومیست.
- بنیانیان، حسن. (۱۳۸۹). پیوست فرهنگی؛ کلید رفع مظلومیت فرهنگ. www.jamejamonline.ir.
- پوراحمد، احمد. (۱۳۸۳). روند رشد و توسعه کلان شهرهای کشور مطالعه موردی (شهر مشهد). مطالعات ملی، دوره ۳۶ شماره ۴۸ ص ۱۲۱-۱۰۳
- جوکار، علیقلی. (۱۳۹۸). پیوست نگاری فرهنگی و اهمیت آن. شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- جهرمی، علی. ۱۳۹۹. شناخت آثار تبلیغات تجاری کالاها و خدمات بر سبک زندگی و الگوی مصرف و ارائه راهکارها. پایگاه شورای عالی انقلاب فرهنگی، www.sccf.ir

25.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست

فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن ، مشهدمال

درخشان، مرتضی. (۱۳۹۴). روش شناسی تهیه ارزیابی فرهنگی اجتماعی برای طرح های اقتصادی. فصلنامه راهبرد فرهنگ سال هشتم بهار ۱۳۹۴ شماره ۲۹. ۳۶-۷ pp.

دلبری، رضا (۱۳۹۶). مطالعه تأثیرات فرهنگی و اجتماعی زیارت امام رضا (ع) در تبادل و ارتقای فرهنگی جوامع مسلمان. فصلنامه فرهنگ رضوی. دوره ۵ شماره ۱۸. راهداری، علیرضا. (۱۳۹۶). چالش های اتاق فکر در ایران، فصلنامه علمی - پژوهشی فرایند مدیریت و توسعه ، ۳۰ (۲): ۲۳-۵۴.

رستمی، زهرا. (۱۳۹۴). ارزیابی اثرات اجتماعی پروژه مجتمع تجاری تیراژه بر ساکنین منطقه ۵ شهرداری تهران. کنفرانس بین المللی عمران ، معماری و زیرساخت های شهری، (ص. <https://civilica.com/doc/448193>). تبریز.

ابراهیم پور، محسن (۱۳۸۷). ارزیابی آثار و پیامدهای اجتماعی و فرهنگی طرح ها و پروژه ها ، دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، ۱۳۸۷

فصلنامه های اجتماعی چارچوبی برای انتخاب رویکرد مناسب در بررسی سیستم (۱۳۹۹). ع. رضائیان ۷۹-۶۶-پژوهشی وزارت علوم-علمی

های عمرانی در کلانشهر اصفهان ارائه الگوی تدوین پیوست فرهنگی پروژه (۱۳۹۸) مهدی، فرستوده شماره ۴۷-۶۲ شماره ۳۶ صفحه ریزی شهری فصلنامه پژوهش و برنامه

مافی، عزت الله، سقایی، مهدی (۱۳۸۸). کاربرد مدل MS-SWOT در تحلیل مدیریت گردشگری مطالعه موردی: کلانشهر مشهد. دوره ۷ شماره ۱۴، ۲۷-۵۰

صمدی میارکلانی، حسین، (۱۳۹۶) بکارگیری روش دلفی فازی و فرآیند تحلیل سلسله مراتب گروهی فازی در شناسایی و رتبه بندی شاخص های موثر بر توسعه کارآفرینی سازمانی، فصلنامه نوآوری و ارزش آفرینی، شماره ۱۱ ص ۶۱-۷۴

صنایع گلدوز، سروناز. (۱۳۸۷). ارزیابی اثرات اجتماعی. نشریه علمی محیط و توسعه . شماره ۲، ۳۵-۴۲ عباسی گودرزی، علیرضا، (۱۳۹۶). مراجع مرتبط با آموزش مدل سازی سیستم های دینامیکی با نرم افزار. <https://matlabsite.com/Vensim>

غیبی، داریوش و کشمیری، هادی و حسینی باغ، فرزانه، ۱۳۹۳، ارزیابی عوامل تاثیرگذار بر مطلوبیت مسکن ایرانی با رویکرد ارتقاء تعاملات اجتماعی، همایش ملی معماری، عمران و توسعه نوین شهری، تبریز، <https://civilica.com/doc/314990>

26..... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هفدهم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۲

قادری، صلاح‌الدین (۱۳۹۲). شاخص‌ها و متغیرهای پیوست فرهنگی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت: عملیاتی کردن این شاخص‌ها برای انجام پژوهش‌های میدانی. دو فصلنامه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، پاییز و زمستان، شماره ۴، ص. ۸۵-۱۰۸.

کوره‌پزان‌دزفولی، امین، ۱۳۸۷، کتاب اصول تئوری مجموعه‌های فازی و کاربرد آن در مدلسازی مسایل مهندسی آب. تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه صنعتی امیرکبیر.

معماریان، ح. (۱۳۹۰). تدارک هدفها و دستاوردهای آموزش مهندسی. فصلنامه آموزش مهندسی ایران. سال سیزدهم، شماره ۴۹، بهار ۱۳۹۰، ص ۴۳-۶۹.

موسوی فشانی، زهرا و دانش پور، رضا، ۱۳۹۴، بررسی عوامل حضورپذیری افراد در مکانهای فرهنگی و شکلگیری تعاملات اجتماعی، دومین همایش بین‌المللی و چهارمین همایش ملی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط زیست پایدار، همدان، <https://civilica.com/doc/478270>

نقی زاده، محمد. (۱۳۹۳). طراحی فضای شهری به منظور ارتقاء تعاملات اجتماعی (مطالعه موردی: بلوار بین محله ای). هویت شهر. ۲۴-۱۵، ۸(۱۷).

هومین فر، الهام (۱۳۹۲). ارزیابی اثرات اجتماعی چیست؟. پرتال فرهنگی راسخون.

ولی زاده، سهیل، (۱۳۹۴) مقاله بررسی کاربرد ماتریس لئوپولد ایرانی در ارزیابی اثرات محیط زیستی گزینه‌های مدیریت پسماند جامد در شهر بیرجند، فصلنامه سلامت و محیط، شماره ۲، ص ۲۴۹- (EIA) ۲۶۲

Bouzon, M. (۲۰۱۶). **Identification and analysis of reverse logistics barriers using fuzzy Delphi method and AHP. Resources, Conservation and Recycling**, ۱۸۲-۱۹۷.

Campbell, L. K. (۲۰۱۶, August). **A social assessment of urban parkland: Analyzing park use and meaning to inform management and resilience planning.** Environmental Science & Policy. Volume ۶۲, pp. ۳۴-۴۴.

Johnston, K. A. (۲۰۱۸, July ۳۰). **The role of time and social churn in impact assessment: An engagement-based model.** Volume ۷۱, pp. ۱۰۲-۱۰۹.

Keeney, S. (۲۰۰۱). **A critical review of the Delphi technique as a research.** International Journal of Nursing Studies, ۱۹۵-۲۰۰.

Kuo, Y.-F. (۲۰۰۸). **Constructing performance appraisal indicators for mobility of the service industries using Fuzzy Delphi Method.** Expert Systems with Applications, ۱۹۳۰-۱۹۳۹.

27.....تعاملات اجتماعی و جایگاه آن در الگوی ارزیابی اثرات اجتماعی و فرهنگی (پیوست فرهنگی) مراکز تجاری و تفریحی مدرن ، مشهدمال

Marc Dupuis, N. P. (۱۹۹۶). **Business distance and global retailing: a model for analysis of key success/failure factors**. International Journal of Retail & Distribution Management .

Sagnia, B. K. (۲۰۰۴). **framework for cultural impact assessment** . International. Network for Cultural Diversity.